Чурапчыга күн таҕсар !

САҤА ОЛОХ

Чурапчы улууҕун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

12+

2013 сыл Ахсынньы 21 күнэ Субуота № 191-192 (10810-10811)

«ХОЛБОС» ПОТРЕБСОЮЗ ТЭРИЛЛИБИТЭ 95 СЫЛА

Ытыктабыллаах Чурапчы улууҕун потребкооперациятын ветераннара, үлэһиттэрэ, пайщиктаахтарын "Холбос" потребсоюз тэриллибитэ 95 уонна Маарыкчаанныаҥы потребобщество 15 сылынан иччитик-истигинник эҕэрдэлиибит!

Очуоттан баччаҥа диэри тыа сирин олохтоохторун аҥынан-таҥатынан хаачыйан, үрдүк таҥкарыылаахтык үлэни алороҕут. Биһиги улуус Маарыкчаанныаҥы потребобществота республиканы биир тарбахха баттанар үлэлээх-хамнастаах. Онуоха тоҥуу хаҥыннэн үлэһиттэр буоллаҕар. Кинилэр саҥаларын уран туран, кыҥаан-хаарын үлэлэтэллэрин, тэрилтэ ситиһиилэрин, сыаналанар. Онон биһиги киэн туттабыт, астынабыт.

Баҕарабыт эйиэхэ үөрүүнү, чэгиэннэбдик дорообуйаны, сырдыгы, хаҥыны. Саҥа үүнэр сыл үчүгэй эрэ тиэстэтин, ситиһиилэри аҕалын. Дьоллоох-сиргэлээх буолуҥ.

А.Т. НОГОВИЦЫН,
Чурапчы улууҕун баһыылыа,
В.В. ГУЛЯЕВ,
улуус Мунньаҕын председателэ.

***

Совет и правление потребительских обществ "Холбос" Республики Саха (Якутия) тепло и сердечно поздравляют весь трудовой коллектив, ветеранов и пайщиков Марыкчанского потребительского общества с 95-летием образования Союза потребительских обществ "Холбос" и 15-летием Марыкчанского потребительского общества.

Марыкчанское потребительское общество является одним из передовых крупных кооперативных организаций системы, из года в год увеличивает объемы деятельности, сохраняет и наращивает свой имущественный потенциал.

Выражаем Вам искреннюю благодарность и глубокую признательность за ваш вклад в укрепление экономики, сохранение единства, авторитета и славных традиций потребительской кооперации Республики Саха (Якутия).

Желаем Вам дальнейших успехов в благодарном служении на благо человека, прежде всего, наших пайщиков, верности кооперативным принципам и традициям, приумножения духовных ценностей потребительской кооперации.

В преддверии наступающего Нового года желаем, чтобы Новый год принес стабильность, процветание, успех.

П.Н. МИШКИН,
председатель Совета СПО "Холбос" РС (Я).

***

Ытыктабыллаах Чурапчы улууҕун потребкооперациятын ветераннара, үлэһиттэрэ, пайщиктаахтар!

Эҥигини "Холбос" респотребсоюз тэриллибитэ 95 сылынан Маарыкчаанныаҥы потребобщество 15 сылын баҕаастыр үбүлүйдэриэнэн иччитик-истиэнник эҕэрдэлиибит!

Эдэр эрдэхтиттэн үлэни үрдүктүк тутан, туладьыр дьоннутугар үтүө сыдыаҥытынан, эйэҕэс майгыытынан дойдугут дьоҥуттан сөбүлэтэн, өр сыллаах бэриниилэхтик, үтүө суобастаахтык, кыҥкыттуу харыстаабакка үлэлэһиэхтиэн үрдүктүк сыаналыыбыт, махтал тылларын тиэрдэбит.

Үлэҕэ эриллэнэт, туох бэйэҥит дьулуурдуутунан, алох киэҥ аартыгынан үлэ өрөөйдүр үөрүүр талан ылыбыт идэҕитин сөбүлээн, улуус потребительскай системэтэ биэ туруктаах буоларын туһугар үтүө суобастаахтык, этиэтинэстэхтик барыы сатабылгытын, дьоҕуругуттан, кыахтыгын уран үөскэтиигэ киллэрсибиккит.

Баҕарабыт эйиэхэ саҥа алмаанныыны кытаанах дорообуйаны, курдуттан эдэрдии эрчими, дьолу-соргуну уонна хаҥ сиригэр баар барыы үчүгэйи, кэрэни.

Маарыкчаанныаҥы ПО Сэбиэтэ,
бырабыыланныата, профкома.

***

Ытыктабыллаах Чурапчы улууҕун эргэнин ытык-мааны ветераннара, барыы үлэһиттэрэ!

Эҥигини республикатаҕы "Холбос" потребсоюз тэриллибитэ 95 сылынан уонна Маарыкчаанныаҥы потребобщество тэриллибитэ 15 сылын хөрсөр кэрэ-бөлүс үбүлүйдэхх күннэн иччитик-истиэнник ветераннар Сэбиэттэриэн аатыттан эҕэрдэлиибит!

Эҥиги өр сыллаах тыа сирин нэһилиэнньэтин эрдэлиэн хаачыйыыга үлэлэх, олохтуун анаан, мунньымыт баай уопсастун эдэр көлүөнэ ыччатын тиэрдэн, күн бүгүн эдэр ыччат ырыынак ыар сыныаналаннарыттан чаҥыйбакка, сыралаах үлэлээ Бүтүн Россияҕа, республикаҕа үрдүктүк сыаналанарыгар туох бэйэҥит киллэрсибит кылаахтыгынан киэн туттабыт, барҕа-махтал тылларын этэбит.

95 сыл устата потребительскай кооперация сайдыыта тыа сирин дьоҥун олохторо туспарыгар аҥынан-таҥатынан хаачыйыыга, общественнай аҥыылаах, хлебобулочнай оконнуостары оторуурга сүрүн оруолу ылан кэлиэ уонна 21-с үйэ сайдыытыгар тэҥнэ хардыылаан, сайдан иҥэр.

"Маарыкчаанныаҥы" потребобщество Сэбиэтэ, бырабыыланныата, барыы үлэһит коллектива иккитиэн дааҥны нэһилиэннэ ортотугар дириҥ ыраахтаныы, үтүө сыдыаҥы, махтаны ылла сыдьарытыгар, үлэрит эссэ таһаарыылаах, ситиһиилэх буоларыгар баҕарабыт.

М.МАТВЕЕВА,
ветераннар Сэбиэттэриэн бэрэссэдэтэлэ.

Дьаһалта отчуота

ЧУРАПЧЫ УЛУУЬА (ОРОЙУОНА) МТ ДЬАҺАЛТАТЫН 2013 СЫЛ 11 ЫЙЫН ТҮМҮГҮНЭН ҮЛЭТИН ОТЧУОТА

Ааҥан эрэр 2013 сылы иккэ ситиһиилэрдээх туораан эрэбит. Ол курдук, быйыл сайын от ыйытар буолбут 19 - е "Манчаары оонньуулара", Боотуруускай улуус 375 сылын баҕалыгыттан ыһыах үрдүк таһымнаах ыытылыыгыттан хас баҕардыы улуус олохтоохун киэн туттуута уонна сиҥэ-ниитэ буолар.

Сылын аайы улуус тэриллэрэ бойдаларын туспаах үлэлэрин былаанныахтык ыытан, социальнай-экономическай сайдыыга төҥүү күүс буоллалар.

2013 сыл тохсунньу 1 күүнүнэҕи туругунан уопсай нэһилиэннэ ахсаана — 20593 киһи.

Бу сыл 11 ыйын түмүгүнэн улуус үрдүнэн 396 оҕо төрөөбүт, (2012 сылта 430) ол иччитэн уола 196, кыыһа 200, өлүү ахсаана — 148, (2012 сылта 173) ол эбэтэр "Естественнай прирост" - 248.

ЭКОНОМИЧЕСКАЙ КӨРДӨРУУЛЭР

Саха Республикатын Правительствотын 2013 сыл олунньу ый 4 күнүнэҕи 30 № -дээх уураанынан 19 онгорон таһаарар кирдиигэ былааннары тиэрдэр уонна туолуутун ирдиир.

11 ый түмүгүнэн бу ирдэниллэр 19 былааннан 6 кирдиигэ тиэрдиллибит былаан туолбакка хаалла. Ол курдук, ыһах суөҥ тобугун эйиэкэннэриигэ тиэрдиллибит былаан тохсунньу-сэтинньи ыйга 25000 тэбэ эбит буоллаҕына, туолуута 24953 тэбэҕэ тэҥнэстэ, ол эбэтэр 99,8 %, ол иһиттэн ыанар ыһах 98,1%, сибиэннэ 84,5 %, куурусса 72,3 %, арыы онгоһуутутар тиэрдиллибит былаан 256 тн. туолуута 207,6 тн. ол эбэтэр 81,1 %, потребительскай табаардар бөрилиллибит былаан 601062,6 тыһ.солкэбит буоллаҕына, туолуута 357343,1 тыһ.солк. 59,4 %, талыллыбыт өлөҥү онгоруута былаан 170115,4 тыһ.солкэбит буоллаҕына, туолуута 142262,0 тыһ.солк 83,6 %.

Кылаап онгоһуутун былаана тохсунньу-сэтинньи ыйга 1163,4 тн. былаантан 1269,0 тн. кылаап онгоһулунна, 109,1 % тэҥнэстэ, оттоохун тиэрдиллибит былаана 38760 тн,уопсайа улуус үрдүнэн 42310,6 тн. от оттоото, ол эбэтэр 110,5 % тэҥнэстэ, үүрүг ас онгоһуктар 104,7 %, үүт ыаһына 106,7 % тэҥнэстилэр. Дьыалабыай мас балаҥнаһиинэ 129,3 %, пиломатериалы балаҥнаһиин 184,2 %.

Улуус бюджета

"Чурапчы улууһа (оройуона)" МТ 2013 сыллааҥы бюджета 2012 сыл ахсынньы 28 күнүнэҕи 34-с улуус Сэбиэтин депутаттарын сессиятынан бигэргэтиллибита.

Бюджет дохуотун чааһыгар 1 664 544,827 тыһ. солк бигэргэммитэ, ол иһигэр: нолуоктан киирэр дохуот 82 892,5 тыһ. солк., нолуокка сыһыарыллыбатах нолуок 6 400,5 тыһ.солк., дотация - 525 839,0 тыһ.солк, субвенция - 1 045 887,033 тыһ.солк., ону тэҥэ атын межбюджетнай трансферт – 3 529,79 тыһ.солк. Ороскуот чааһа 1 661 544,827 тыһ.солк. бигэргэтиллибитэ, ордук 3 000,0 тыһ.солк бюджетнай кредит талыллыбута.

Бюджетнай сыныаннаһыылар эйгэлэригэр СР бюджетнай политикатыгар олоҕуран, 2013 сылга муниципальнай оройуон бюджетын ороскуоттуур чааһыгар бюджетнай эйгэ үлэһиттэрин хамнастарыгар алтыннны ыйтан 6,5% үрдэһиини, от ыйыттан 18,6% үрдэһиини, коммунальнайга, нолуокка ороскуоттары 100% утуллубута.

2013 сыл 9 ый түмүгүнэн оройуон бэйэтин киллэрэр дохуотун былаана чуолкайдаммытынан 6200,0 тыһ.солк эбии дохуот көрдөн, 95 493,0 солк. тэҥнэстэ, дохуот былаана 102,7 % туолла, ол иһигэр нолуоктан киирэр дохуот былаана 102,4 %, нолуокка сыһыарыллыбатах нолуок былаана 104,9 % туолла. Сүрүн налоговай дохуотунан оройуонга НДФЛ буолар, 9 ый түмүгүнэн туолуута 100,2 % тэҥнэстэ.

9 ый устата чуолкайдаммыт бюджет 2 479 965,447 тыһ. солк тэҥнэстэ: ол иһигэр нолуоктан киирэр дохуот 86102,0 тыһ.солк тэҥнэстэ, нолуокка сыһыарыллыбатах нолуок 9391,0 тыһ.солк., дотация - 522 512,753 тыһ.солк, субсидия - 515 037,487 тыһ.солк, субвенция - 1 249 649,9 тыһ.солк., ону тэҥэ атын межбюджетнай трансферт 95 669,20 тыһ.солк.

9 ый түмүгүнэн муниципальнай оройуон бюджетын ороскуоттуур чааһа 2 549 508,05 тыһ. солк тэҥнэстэ, ол иһигэр:

– государственнай суоллаах ороскуот - 49 961,69 тыһ. солк.;
–национальнай куттал суох буолуутун - 2 764,33 тыһ.солк.;
–национальнай экономикаҕа - 383 003,99 тыһ.солк.;
– экономика бөҕөтүгэр - 28 807,35 тыһ. солк;
– тыа хаһаайыстыбатыгар - 280 405,43 тыһ. солк;
– суол үлэтигэр - 73 791,21 тыһ.солк.
– олох-дьаһах хаһаайыстыбатыгар –1 985,02 тыһ.солк;
–социальнай политика - 121 619,28 тыһ.солк.;
–үөрэхтээһин эйгэтигэр - 1 334 467,49 тыһ.солк;
–физкультуура уонна спорт - 10 618,67 тыһ.солк;
–телевидениеҕэ – 400,0 тыһ.солк;
–чөл олоҥу ыытыы тэрээһиннэриигэ - 400,0 тыһ.солк.
–культуура эйгэтигэр – 65 741,58 тыһ. солк;
–муниципальнай иэс – 45,35 тыһ.солк;
–межбюджетнай трансферт – 578 500,62 тыһ. солк.;

Чурапчы улууҕун депутаттарын Сэбиэтэ

Улуус депутаттарын Сэбиэтэ 2013 сыллааҕа 13 сессияны тэрийэн ыытта. Сессияларга барыта 73 бөлүүргэ депутаттар ыытаарыылара тарыста.

2013 сыллааҕа улуус Сэбиэтин үтүө, бюджетнай уонна налоговай политикаҕа хамыһыйыта бюджеккэ сыныаннаах 18 бөлүүргэ көрдө. Сокуонтан уонна общественнай бэрэсидиэ харыстабылын хамыһыйатыттан 15 бөлүүргэ көрдүннэ.

Депутаттар үлэлэрин уопутун атастаһар сыаллаах-соруктаах Саха Республикатын Государственнай Мунньаҕа (Ил Түмэн), Дьокуускай куорат Думатын, Нерюнгри оройуонун, Таатта улууһун депутаттарын Сэбиэттэрин кытта биирдэ үлэлиигэ собуолаг баттаһылынна.

Улуус депутаттарын Сэбиэтин тэрийиитиэн Саха Республикатын Государственнай Мунньаҕа (Ил Түмэн) олохтоох бөҕүнэ салайыныы бөлүүргэ, доруобуйа харыстабылыгар, социальнай көмөскэллээх буолуутта, үлэҕэ уонна дьарыктаах буолуутта, дьиэ кэргэн, оҕо-аймах, ыччат, физическэй культуура уонна спорт дьыалаларыгар, нэһилиэктэр Сэбиэттэриэн депутаттарыгар семинар ыытылар. А.А. Саввинов салайаачыыбыт Дьокуускай куорат Думатын депутаттара улуус, нэһилиэк депутаттарыгар депутатскай хамыһыйалар, куорат Думатын хонтуруоллуур уорганын үлэлэрин сырдатан тоҕуруок остуол ыытылынна. Улуус социальнай-экономическай сайдыытыгар кылааттарын киллэрбит уонна улуус общественнай, культуурунай, спортивнай олоҕор кылааттарын киллэрбит үүнүлэх дьоммутугар депутаттар ыытаарыыларынан "Чурапчы улууһун Бочуоттаах гражданина" ат ингэрилиннэ.

Салгыытын хаһыат 2-с, 3-с стр. кор.

Дьаһалта отчуота

Салгыта.
Иннин хаһыат 1-кы стр. көр.

2013 сыл балаҕан ыйын 8 күнүгэр ыытылыбыт быыбардар түмүктэринэн улуус депутаттарын Сэбиэтин саҥа состава талыллыбыта. Үһүс ыҥырыылаах улуус Сэбиэтин 19 депутаттарын боломуочуйалара 2013 сыл балаҕан ыйын 17 күнүгэр бастакы тэрээһин сессиэ быһаарылыыллар бириэмэнэ. Аастыы иккис ыҥырыылаах улуус Сэбиэтин 7 депутата иккистээн депутат мандатын ылбылар. Саҥа талыллыбыт улуус депутаттарын Сэбиэтэ 5 сессиэлэ ыытта. Бастакы тэрээһин сессиэ быһаарылыыллар алта депутатскай хамыһыйа уонна депутат И.Н. Арсэнтьев председателлээх ревизионнай хамыһыйа составтарын бигэргэтэр, улаатыннарыллар.

Боотуруускай улууһа тэрилтэммитэ 375 сылын уонна XIX-с "Маҥчаары оонньууларын" тэрийэн ыытар улуус штабын салайаччытынан Сэбиэт председателэ В.В. Гуляев ананыллыбыт. Улуус депутаттара хамыһыйалар составтарыгар киирэн, үгүс өрүттээх үлэни ыытыллар. Бу улахан дьаһалта бэлэмнии чэрчитинэн биллэриллибит "375 үгүс дьыала" хамсааһыны улуус депутаттара биир бастаанан ойоон, иистэнэн кыттыныылар.

Тыа хаһаайыстыбата

Быйыл улуус хаһаайыстыбалара уонна биирдиилээн ыал ыаах хотуттэр республика комитуун 100 780 тыһ. солк ылылдар.

2013 сыл 11 ыйынан улуус үрдүнэн валовайынан 17279,1 туонна үүт ыаммыт, 6535,6 туонна үүт уонна 423,0 туонна эт туттарылыннар. Үүтү туттарыы быыбаҥнар Арыылаах, Бахсы, Соловьев, Хаҕдар нэһилиэктэрэ үчүгэйдик үлэлэтиллэр, хаалыылаахтарга Болтоно, Сылаг, Мутудай, Хатылы, Чурапчы нэһилиэктэрин аатталыбыт. Быыммыт үүт 72% биирдиилээн ыал хаһаайыстыбаларыгар тиксэр, тэрээһиннээх хаһаайыстыбаларга итэҕ кэрдэрүү 28% тэҥнэстэ. 42810 туонна сүөһү аһылыгын бэлэмнэн, ол иннигэр 2592 туонна күөх маассаны ылан, бу кэскиллээх хамсааһынтан үтүө холобуру кэрдэрдүлэр. Муома, Үөһээ Дьааны, Горный уонна Сунтаар улуустарын хаһаайыстыбаларыгар 1870 туонна оту атыылаатыбыт.

Сири кытта үлэҕэ быйыл ыһыллыбыт уопсай иэнэ 1814 гектарга тэҥнэтэ. Сайын үсүгэтэ 260 га сир паарданна уонна күүҥнэҥ хорутуу 455 га сирэх онгоһулунна. Биир гектартан хортуоппуйу ылыы 74 центнергэ, хаппыыстаны, оҕурот аһын ылыы 72 центнергэ тэҥнэстэ. Сири кытта үлэҕэ саҥа сүүрэн киэҥыыллар "Агро МТС" (сал.А.Е.Луковцев) үлэтин саҕалаата. Одьулуун нэһилиэгэр Таатта үрэх Нэлим диэн сиригэр 51 гектар, Мэҥири үрэххэ 210 гектар уонна Бэрэ үрэххэ 50 гектар сиргэ дуоҕана, талыллыбыт. Итэ үлэлэр Бабаҕа, Хонду үрэхтэриэгэр, Сылаг Бэрэтигэр салгыы ыытылыахтара уонна кэҥэтиллиэхтэрэ.

Хотоноору туттуута субсидиялыы быйыл 5 хаһаайыстыба ылылар. Болутур нэһилиэгэр "Мыҥдаайы" ТХПК (дир.Сивцев А.И.) 200 тэбэ ыанар ыаахха толору хаччыллыылаах комплекса сотору кэмнэн үлэҕэ киирэҕэ, 50 тэбэ ыанар ыаахха комплекс бырайыагын эмиэ Талойдо "Олохох" (сал.Смирников В.В.) баайыылы хаһаайыстыба оппитторо сылдьар, сатыылы сибиэмэнт овощехранилищены, иҥэр уулу кутар уонна оҥ аһылыгын онгорор комбинатары "Чурапчы" ТХПК (предс. Арсаков Н.А.) ситиһиилээктик үлэлэтэр. Сылаг нэһилиэгэр 12, Кыпанахха 7, Талойдо, Хатылыы 6-лыы, Арыылаахха, Болутурга, Мутудайга, Хоптоҕор 3-түү сүүрүннэрэ ыаах, сылгы иитиитинэн дьарыктыыр, эдэр дьон салайар хаһаайыстыбалара баар буоллулар. Быйыл 1.5 малуйуннаах Граннары 4 эдэр фермер ылла: Баранов Николай Иннокентьевич (Арыылаах), Лыткин Кэнчэри Николаевич (Алаҕар), Смирников Василий Семенович (Талой) уонна Иванов Михаил Михайлович (Хатылы). 35-гэр диэри саастаах эдэр салайаччылаах 60-тан тахса хаһаайыстыба лицензиялыыллар. Быйыл 11 ыйы түмүгүнэн 558 ыаах сүөһү, 463 сылгы иэнньуонан оҥорунна.

Бүгүнгү турутуукан "Чурапчы" ТХПК 17 арааҥы онгорор сыах, 7 үүт туттар пуун, онуу таҥынан Мутудай пищекомбината, механизированнай буойуна, этэ переработкалыыр завод, үүт туттар завод, ыраас иҥэр бутылированнай уулуу онгорон таҥаарар комбинат, школьнай уонна общественнай аһылык комбината, "Алгыс" кафе, үс фирменнай маҕаһыынар улахан-хамсаан кэллилэр. Уопсай үлэһитэй ахсаана 143, онтон үрдүк үөрэхтээх 44, орто анал үөрэхтээх 38.

2013 сыл 11 ыйы түмүгүнэн уопсайа 6535,5 тн. үүт туттулунна (сылларыы быыбар 6900 тн.) - 171 583,8 тыһ.солк.

Онгорон таҥаарыы (тн):

- үүт онгоһуктар -1610 тн. сылларыы быыбар 1770 тн;
- ыаах арыыта - 200 тн. сылларыы быыбар 265 тн;
- эт уонна субпродукт 1 категориялаах -195 тн. сылларыы быыбар 203 тн;
- хаалбаҥы онгоһуктар - 11 тн. Сылларыы быыбар 23 тн;
- эт полуфабрикаттар - 16 тн. сылларыы быыбар 24 тн;
- ыраас иҥэр уу - 676 тыһ.литр, сылларыы быыбар 180 пл.

XIX-с «Маҥчаары оонньууларын» көрсө нэһилиэктэрин, спортсменнары, калыт ыалдьыттары ыраас иҥэр уунан уонна комплекснай эбэтэрэн хааччыйар сылгын ыраас иҥэр бутылированнай уулуу онгорон таҥаарар, школьнай уонна общественнай аһылык комбинаттарын ыытас кэм иннигэр тутан үлэҕэ киллэрдэ. Маны 4 саҥа үлэ миниэтэ тарыста, -Новгородов аатынан ЧСОШ оҕолору 800 устуука комплекснай эбэтэрэн хааччыйар дуоҕабар туһаналлыта.

Чурапчытаабы ветеринария управлениета 11 ыйы түмүгүнэн республиканскай бюджеттан 839420,59 солк. эмиэн хааччыйда. Барыта 79 быыбаммыт, 44 быыбамматтах бырэбиэркэлэр ыытылыыллар. Олор түмүгүттэриэн 45 боротокуол толоруллуна.

Тыа хаһаайыстыбатын уунан хааччыйар уонна сири мелиорациялыыр государственнай бюджетнай управление Чурапчытаабы филиала 2013 сылга маныык үлэлэри онгорон кэлэр:

-Мэҥири, Халааны, Бабаҕа, Нэлим, Сылаг үрэхтэриэгэр барыта 370 га сир дуоҕана ыраастаана.

- Бутовай таас 420м³
- гравий 360м³ таҥыллыана.

Болтоноор Таатта, Нуучча үрэхтэриэгэр быстах бөҥнэр тутуллаллар барыта холбоон 670 га холуҥа сирэх ыуолуттулунна.

- Чурапчыта 1км суол онгордубут.

- Чурапчыта барыта 12 бөҥнэр тэрилтэлэрэ өрөмүннэтибит, эбэлэх сиргэ уулуу регулировкалаан ыытыбыт.

Тутуу

XIX-с «Маҥчаары оонньууларын» чэрчитинэн Чурапчы сэлиэнньэтигэр саҥа 400 миэстэлээх республиканскай ортотон спортивнай оскуола-интернат, полиция дьиэтэ, 3000 миэстэлээх сылгы ытарга анаммыт сирдээх стадион, интернат тоҥторуган саҥа котельный, саҥа кыаммалаах уотунан хааччыйар станция, барыы-туттуон этэ-сиинэ эрчийэргэ анаммыт спортивнай комплекс, ыраас уулуу анал бөҕөлөөхтөрүгэ кэҥэрэр сыах, анал эбэх дьоҥу аҥаатар комбинат, хаһаайыстыбанный уунан хааччыйар Липпэлэх күөлүн уутун анал уу хаайар иннитэрэ бырахтарар станция, ыньахтыыр ураһалары саҥа ураһаларга уларытыы, Чурапчы сэлиэнньэтин иҥэннэрэр суолу өрөмүннэҕэ, асфальтаанан, арааран киириитэ Эрилик Эристиин аатынан уулуссаҕа уонна Мурун Тыыммыйаҥы тахсарга саҥа муосталар тутулуннулар.

Оку таҥынан Одьулуун нэһилиэгэр саҥа 450 миэстэлээх политехническай оскуола-лицей, саҥа ат сүүрдэр ипподром тутуллан үлэҕэ киирдилэр.

Муниципальнай уопсай дьаһалэр өрөмүнтүүрэ аналлаах бырагыраамма чэрчитинэн быйыл Чурапчы улууһугар 1 964 000,0 солк., ол иннигэр 1 329 000,0 солк. республиканскай бюджеттыттан онтон 235 000,0 солкуобайа муниципальный тэриллиилэр утары көрбүт суммалыгар үс уопсай дьаһалэр өрөмүннэннэр бүттүлэр.

Бюджет эйгэтин үлэһиттэрин дьиэнэн хааччыйарга ананнаах бырагыраамма чэрчитинэн быйыл 17 371 340,0 солк. кэлбэтигэр улуус бюджетыттан утары харчы көрүн Чурапчы сэлиэнньэтигэр саҥа тутулла турар 72 квартыыралаах дьиэлэргэ квартыыра атыылаһарга 26 бөлүөкүөт үлэһиттэриэгэр олорор условияларын кэҥэтэр сыалтан субсидия көрүллүннэ.

Эмиэ квартираалаах олорор дьиэ ырыынакка чэпчэкитэй үрдэтин бырагыраммаҕа чэрчитинэн быйыл 40 957 000,0 солк. Чурапчы сэлиэнньэтигэр саҥа тутулла турар 72 квартыыралаах дьиэлэргэ квартыыра атыылаһарга кэлбэтиэн, 11 ый түмүгүнэн 6 ыал олорор условияларын кэҥэтэр сыалтан 4 427 070,0 солк. субсидия көрүллүннэ.

Быйыл Саха Республикатын Президиэнэ алтынньы ый 12 күнүнэн 970 нүөмэрдээх Быйаарынан бигэргэтиллит Саха Өрөспүүбүлүкэтин государственнай бырагыраммаҕын чэрчитинэн ООО "ЛЕЖС-Консалтинг" диэн тэриллэнэ кыттан Чурапчы улууһун 2013-2030 сылларыгар уопсай коммунальнай инфраструктуратын сайыннарар бырагыраммаҕын разработкалыыллар. Бу бырагыраамма бырайыага бүтэн анал туһаналлаах министиэрстибэлэргэ бырайыак сөбүлэһиннэриллиэр сылдьар.

Российскай Федерация Градостроительнай кодекстар олоҥуран быйыл РПМИ "РосГражданПроект" диэн тэриллэн Чурапчы улууһун муниципальнай тэриллиитин Градостроительнай проектированиетын олохтоох нормативтарын оҥоторбуттар.

"Мин Сахам сирэ-XXI үйэҕэ" республиканскай үтүө дьыала хамсааһын чэрчитинэн быйыл Өрөспүүбүлүкэ бюджетыттан онтон 235 000,0 солкуобайа муниципальный тэриллиилэр утары көрбүт суммалыгар үс уопсай дьаһалэр өрөмүннэннэр бүттүлэр.

Бюджет эйгэтин үлэһиттэрин дьиэнэн хааччыйарга ананнаах бырагыраамма чэрчитинэн быйыл 17 371 340,0 солк. кэлбэтигэр улуус бюджетыттан утары харчы көрүн Чурапчы сэлиэнньэтигэр саҥа тутулла турар 72 квартыыралаах дьиэлэргэ квартыыра атыылаһарга 26 бөлүөкүөт үлэһиттэриэгэр олорор условияларын кэҥэтэр сыалтан субсидия көрүллүннэ.

Эмиэ квартираалаах олорор дьиэ ырыынакка чэпчэкитэй үрдэтин бырагыраммаҕын чэрчитинэн быйыл 40 957 000,0 солк. Чурапчы сэлиэнньэтигэр саҥа тутулла турар 72 квартыыралаах дьиэлэргэ квартыыра атыылаһарга кэлбэтиэн, 11 ый түмүгүнэн 6 ыал олорор условияларын кэҥэтэр сыалтан 4 427 070,0 солк. субсидия көрүллүннэ.

Быйыл Саха Республикатын Президиэнэ алтынньы ый 12 күнүнэн 970 нүөмэрдээх Быйаарынан бигэргэтиллит Саха Өрөспүүбүлүкэтин государственнай бырагыраммаҕын чэрчитинэн ООО "ЛЕЖС-Консалтинг" диэн тэриллэнэ кыттан Чурапчы улууһун 2013-2030 сылларыгар уопсай коммунальнай инфраструктуратын сайыннарар бырагыраммаҕын разработкалыыллар. Бу бырагыраамма бырайыага бүтэн анал туһаналлаах министиэрстибэлэргэ бырайыак сөбүлэһиннэриллиэр сылдьар.

Российскай Федерация Градостроительнай кодекстар олоҥуран быйыл РПМИ "РосГражданПроект" диэн тэриллэн Чурапчы улууһун муниципальнай тэриллиитин Градостроительнай проектированиетын олохтоох нормативтарын оҥоторбуттар.

"Мин Сахам сирэ-XXI үйэҕэ" республиканскай үтүө дьыала хамсааһын чэрчитинэн быйыл Өрөспүүбүлүкэ бюджетыттан 5 823 000,0 солк. суумма көрүллүн, Чурапчы нэһилиэгэр П.Е.Барахсанов аатынан Паарка бастакы ситэриллэ үлэҕэ киирдэ, интернат тоҥторуган Аҥар балаҕан дьиэтин туттуута саҕаланна, Мутудай нэһилиэгин культуратын дьиэтин саҥардыы үлэтэ барда.

Улууска 8500 кв.м. чаҺынай дьиэни киллэрэр былаан биэрэтиллибэтэ, 11 ый түмүгүнэн 7319,2 кв. м. киирэн турар ол 85 %, ахсыннары ыйга быыбар быыбыытынан 1180,8 кв.м. чаҺынай саҥа дьиэлэр үлэҕэ киирэхтэхтэр.

ЧаҺынай дьиэлэр ыйбаарталарын уотунан хааччыйыы чэрчитинэн быйыл 12 232 000,0 солк. көрүллүбүтүн:

–Талой нэһилиэгин Улуу Сыҥыы улуустарын уотунан хааччыйарга 1 526 000,0 солк. анаммыта;

–Болтуор нэһилиэгэр "Теплица кыбаартальын" уотунан хааччыйарга 3 539 000,0 солкуобай анаммыта;

–Чурапчы нэһилиэгэр Куоҕалы кыбаартальа хааччыйарга 1 684 000,0 солк. уонна Молодежнай кыбаартальы хааччыйарга 5 483 000,0 солк. харчы анаан тыырыллыбыта.

Хааччахтаммыт эйгэлэнэлэрэ: ООО ИЖС тэриллэтигэр 2013 сылга 11 ый түмүгүнэн ГУП "Туймаада" ФАПК-тан бырыыбаҥа суох өр сыллаах займаҥан Чурапчы улууһугар уопсайа барыта 12500000 солк. кэлэн турар, бу харчыттан барыта 28 дьиэ кэрэн туһанна, ол иннигэр эбии харчы кэлиитэ - 9650000 солк., чаҺынай ыал тэҥнэнэриитигэр 2850000 солк. Эрдэ кэлбит харчыны туһаныы суотуттар 978,55 камаанныах дьиэ үлэҕэ киирдэ.

Улуус суоллара

2013 сылга Чурапчы улууһа муниципальнай тэриллиитэ Саха Республикатын Транспорт уонна дорожнай хаһаайыстыба министиэрстибэтин кытары сөбүлэһиннэ баттаһан, улуус суолларыгар тутуута, өрөмүннэҕиитэ, көрүүгэ-истиигэ Россия, республика уонна олохтоох бюджеттан үс көрүн суол тутуутуттар Дьабыыла, Талой кирбиитигэр, Чаҥыр суоллар уопсайа 80077853,95 солк. көрүллүбүтэ. Үлэ сотунан ыйтан саҕаланна.

11 ый түмүгүнэн бу объектарга авансированнаах уопсайа 19 эмиэ 884 тыһяһынан солк үбүлэнэ Биллиэн туу үлэҕэ бара турар.

Өрөмүннэтэ Чурапчы-Арыылаах суолуттар баар муостары 1 490 лаах суолуттар баар муостары 279,16 солкуобай көрүллүбүтүгэр - республика - 1 422 880 солк, улуус бюджета - 67 399,16 (солк) абзанка-та 447 тыс. солк. толоон Биллиэн муоста тутуллан бүтэн эрэр.

Улуус суолларын 201 км көрүүнэ: улаатыннарыллар 2 509 816 солк иитии улаатыннарыллар - 2007852,45 солк, улуус (республика - 501963,55 солк) көрүлүннэ 20% улуус бюджетыттар көрүллүөр. 1 491 708,57 солк үлэ онгоһулунна.

«Маҥчаары оонньууларын» чэрчитинэн Чурапчы сэлиэнньэтин оҥоруута былыс суолларын оҥоруута быыбыстыанын сарыаммыта, быйыл ыраахтыттан саҕаламыта, быйыл республикаттан үбүлэнэн 52 378 870 солк үлэ онгоһулунна.

Уопсай дьиэлэр иҥэн ардыгарыгаары суоллары өрөмүннэрүгэ 1 957 606 солк (республика - 1 868 966, улуус - 88 640) көрүллүннэ.

Чурапчы улууһун нэһилиэктэрэ эмиэ Саха Республикатын Транспорт уонна дорожнай хаһаайыстыба министиэрстибэтин кытары сөбүлэһиннэ баттаһан, нэһилиэктэрин иҥэннэрэр суолларын өрөмүннэтиллэр. Барыта уопсайа - 40 195 300 солкуобай. Маны 50%-ынан нэһилиэктэр бюджеттарыттан көрдүүгэр.

"Маарыкчаан" ПО

"Маарыкчаан" ПО барыта 353 үлэһиттээх, уопсайа 3714 пайщик баар. Розничнай атыынан 33 тэрилтэ, общественнай аһылык тэрилтэтэ 3, промышленнай, ол онгорон таҥаарар тэрилтэ 18, ол иннигэр иитии уонна хлебобулочнай онгоһуктар 15, кондитерскай онгоһуктар 1, переработка сыаҕа 1, арыыны уонна цельномолочнай бородуукуйаны онгорор тэрилтэ 1.11 ый түмүгүнэн ПО "Маарыкчаан" тэрилтэтэ 304,536 мөлсолк розничнай оборотуо онгордо, ол иннигэр розничнай атыыы - 280,691 мөл.солк., общественнай аһылык 23,895 мөл.солк. Промышленнай көрүүнтэ, хлеб уонна хлебобулочнай онгоһуктар - 998,2 тн, кондитерскай онгоһуктар- 72,7 тн, полуфабрикаттар- 0,26 тн., ыаах арыыта- 7,7 тн. Быйыл нэһилиэктэргэ 18,1 тн. Этэ, 0,261 тн. үүтү, 0,583 тн. хортуоскаҥы, 8,3 тн. оҕурот аһын, 0,346 тн. уулаах отону тутта.

Дьоҕус предпринимательство

Чурапчы улууһугар дьоҕус предпринимательство сылаатыгар ахсыннары ый 1 кунаҕар турутунан уопсайа 1052 киһи учуотка турар. Урукку сылларга тэҥнэн көрөр буоллахха сылтан урдуур, ол курдук: 2010 с. - 648, 2011с – 758, 2012 с - 911.

Аҥаа иҥэр сылга собулаг түмүгүнэн уопсайа дьоҕус предпринимательствоны өйүүр сыалларах тоҥоруллубат субсидия иккис көрүүнэн уопсайа 5618,34 тыһсолк кэллэ:

1. Социальнай суоллаах көрүнэр «оттаарыгар» - 2100,0 тыс. солк. көрүллүн 12 индивидуальный предпринимательга тэҥэтиллиннэ.

2. Олохтоох табаары онгорон таҥаараччылары өйүүрэ модернизация эбэтэр саҥа оборудование атыылаһыыларыгар - 3518,34 тыһсолк. көрүллүн 21 индивидуальный предприниматель хабыллыннэ. Ол иннигэр баҺынай хаһаайыстыбалар ахсааннара - 15 киһи 2322,2 тыһсолк.

Уопсайа улуус предпринимательстэтыгар 13361,3 тыһсолк. 45 предпринимательга бэриллиннэ.

Энергетика

ОАО "Якутскэнерго" Чурапчытаабы филиала уот ыалларын сыарҕаньа, өрөмүннэҕиитигэ сылларыы улэтин быыбар быыбыытынан ыытан кэлэ, ол курдук ВЛ-35, ВЛ-10кВ уонна ВЛ-0,4кВ үрдүк күүрүүлаах уот ыалларын оҥорааларын уларытыы, чаҺынай олбуор иннигэр таҥаарыы, олорор дьиэлэр иҥэрэ-иҥэрэ Россия, республика уонна олохтоох бюджеттан үс көрүн маторнай пуунаары уларыта туу. XIX-с «Маҥчаары оонньууларынан» саҥа объектар үлэҕэ киллэриллэн түөрт уонваах 35/10 кВ ыстаалаах ыалын подстанцията үлэҕэ киирдэ. Мыҥдаайы, Мырыла, Мутудай территориялаах П-образнай 93 промежуточнай опора, А-образнай 3 угловой опора туруорулунна. Чурапча-1, Чурапча-2 территориялаах ВЛ-10 кВ, ВЛ-0,4 кВ үрдүк күүрүүлаах уот ыалларын капитальнай өрөмүннэр онгоһулуннулар. "Гостиница", "Кэскил", "Юбилейный", "Бырыа Туйуос", "Тимирязев" территорияларыгар 5 ыас трансформаторнай пуунар порталларын тимир порталга уларытыы, онуу тэҥэ "МСО" территориялаах саҥа мас портал тутуутун үлэҕэ ыытыллыннылар.

Коммунальнай хаһаайыстыба

Чурапчы улууһун ГУП ОДьКХ филиала барыта 46 хочуолунайдары көрөр-истэр, ол иннигэр убаҕас оттуккa 9 хочуолунай, чоҥуран оттуллар 37 хочуолунай. Ортотунан 390 үлэһиттээх, орто хамнастара 21 507 солк. 2013 сыл 11 ый түмүгүнэн 113 158,3 Гкал иитии оттуллар объектарга бэриллиннэ.10 512,1 тн. убаҕас оттук, 25 016,6 тн. таас чох сиэнэ. Сыл бүтүөр диэри барыы үлэһиттэр спец таҥаһынан хаачыллыаллара быланнаннар, онуу тэҥэ дорообуйаҕа бүөртулаах үлэ буоларын учуотуттаан анал аҥаарыгынан хаачыллыахтаахтар. 17 539 тыһ. солк суммалаах капитальнай өрөмүөн үлэлэрэ бардылар. Уопсайа 79 чаҺынай ыаллар кэпиэммит иитиитин систиимэгэр холбоннулар. Болтоно, Мутудай нэһилиэктэриэгэр Кыйдал, Үөрүө, Маҥдьэхэ учаастактарыгар 12 000 тыһсолк инвестициэннай программанан 5 хочуолунай тутулунна, Липпэлэх күөлүгэр водозабор тутуутун бастакы очаарата саҕаланна. Арыылаах нэһилиэгэр 25 ыал иитиитин системэлэригэр холбоннон, үлэҕэ дьоҥуннаах хардыы онгоһулунна.

Сибээс

Бүгүнгү күнүнэх турутунан Чурапчы улууһугар "Ростелеком" ААО «Сахателеком» Чурапчытаабы филиалын өөгүнэн 3304 телефон уонна 714 интернет абонеллара туһаналлар. 2013 сылга Болтоно нэһилиэгэр телефон линиитэр капитальнай өрөмүөн онгоһулунна. «Маҥчаары оонньуулун» көрсө Чурапчы сэлиэнньэтигэр эрэ ааннаалары хомуйуута улаханнык үлэлиир. Бу сылга Чурапчы сэлиэнньэтигэр баар 9 балыыһаны бөҕөргөтө сиэмэнэ оптоволоконо линия иэнэ холбоон үлэҕэ киллэрдибит. Биһиги бырааспарбыт интернет иэнэ федеральнай, республиканскай программаларынан үлэлиир ыыахтаныллар. Бу сылга Аллараа Бостоох - Чурапчы иккис ардыларыгар тарбыллар оптоволоконо бырайыага онгоһуллан бүтэ, сирдэрэн бөҕөруоҕа быһаарылыыта.

Улууска ус сотовай сибээс оператора (МТС, Билайн, Мегафон) үлэлиэллэр. Бу үлэ өссө кэҥэтэр быланнаах.

СОЦИАЛЬНАЙ ПОЛИТИКА

Үөрэхтээһин

Чурапчы улууһугар бүгүнгү күн барыта 26 оскуола иннинэҕи саастаах оҕо тэриллэриэгэр, 27 оскуолаҕа 707 педагог үлэлии-хамсыы сылдьар, мантан үрдүөү уонна бастакы категориялааҕа - 386. Аастыы үөрэх дьылыгар барыта 332 учуутал үөрэх үлэһиттэрин идэлэрин үрдэтэр институт араас хайыс-халаах курстарыгар биилиэрин ханаттылар, онтон 27 педагог аҥан регионнар үлэлэрин-хамнастарын уоттуттарын көрөн, үөрэнэн кэллилэр. Улахан ситиһиилиэгинэн Чурапчы гимназиятын педагог-организатора Семенов Василий Николаевич республикатаабы баһаатайдар конкурстарыгар кыайыылаарыгын тахсан Бүтүн Россиятаабы конкурска кыттар чиэһи ылыыта буолар.

Балаҕан ыйын 1 күнүгэр "Үөрэхтээһин туһунан" саҥа федеральнай сокуон сүнньүнэн улаханнык уларыйыы оскуола иннинэҕи үөрэхтээһиннэргэ киирдэ. Маны үбүнэн хаачыллыы мактааһын муниципальнай тэриллиитэ регионтан бөҕөлиннэ, иннинэ уопсай үөрэхтээһин толоору бырааптаах сүҥүөҥүнэн буоллаа.

Саҥа сылтан 7 кылааска

Бастакы кылааска киирэр оҕолор 7 саастаах буолуохтаахтар. Бу сыыһа-халыҥ ыытыллыбыт быыбардар, ону тэҥэ ыраахтан кэлэн олорор оҕолор, ону тэҥэ ыарыы ыарыылаах оҕолор, ону тэҥэ ыарыы ыарыылаах оҕолор, ону тэҥэ ыарыы ыарыылаах

Дьаһалта отчуота

Саллыыта Иитиэ хаһыат 1-кы 2-гы стр.кэр

Сылгата оскуолалар, үөрүйааннар иистэр-уоруоттар таһыаннара үрүйаан, 2 оскуола - федеральнай, 11 оскуола, 7 үөрүйаан, үөрэх салаалонай площадка буолан тэлгиэнэхтик уолаах сылдьаллар.

Улууслуутар үөрүйаннар уонна оскуолы-садтар барыта 1500 оҥоҕу хабан уолаллыллар. Маны таһыаннан 4 үөрүйаанна кылгас бириэмэлэх белехтэр, чаҕылгай детсадтар уолаллыллар.

Аастыт үөрэх дьылыгар оскуолаҕа 3835 оҕо үөрэммиэхтэ, онтон бөйбөт 3743 оҕо үөрэнэ сылдьар. Улуустут үрдүгэр сиппиэт 99%, хаачыстыба 54% таҥнарар. Аастыт үөрэх сылыгар Чурапчы гимназията, Солотьев, Арыылаах орто оскуолалара үөрэх хаачыстыбаларын кэрдэрүүтүн ситиспиттэрэ.

2012-2013 үөрэх сылыгар оскуоланы 370 оҕо бүтэрбиттэрэ. 364 үөрэнэччи биир хоммут, 6 оҕо лоруобуйатыа түмүгүнэн традициялаах кэрчигинэн государственнай экзаамэн туттэрдилэр. ЕГЭ-ҕа туттарыы түмүгүнэн экзаамены ыытан туттарбатах оҕо ахсаана аччаата. Үөрэх дьылын түмүгүнэн 15 выпускник кыайыы ноҥуос. 14 үөрүнэ ноҥуос мэдэлгэлэрэ бүтэрдилэр. 230 үөрэнэччи үрдүк үөрэх кыһыыларыгар, 122 оҕо орто уонна альыс үөрүхэ киирэннэр ситиһиилэхтик үөрэнэ сылдьаллар.

Сайыннары оҕо сынньалаҥын тэрийии быыһыгар бэлэмнэнэн барда. Оҕо сайыннары сынньалаҥын тэрийиигэ республикаттан - 6 162,9 тыһячаа солк, улуус бюджииттэн - 4 286,0 тыһячаа солк, барыта хомуоҕун 10 450,9 тыһячаа солк хорудуллан, 2 стационарнай уонна оскуола иннигэр 23 күнүскү лаагыр 3 сезон устата тэрээнинэхтик уолаллан, 2091 оҕо хабылынна. Санаторнай-чэбдигирдэр уонна куорат таһыгар стационарнай лаагырдарга Саха сирин иннигэр - 96, Саха сирин таһыгар - 6 оҕо сылыгаллыллар. Уопсайа 2622 оҕолоох сайыннары сынньалаҥнаан хаалыбыт, бу оҕо уопсай ахсаанынтан 81% буолар.

Республиканыт Президиэнэ Егор Афанасьевич Борисов тыа сиригэр сайдыытыгар уолаах болҕомтэлэх уҥуох, ыйнан, 5 сылы устата Тыа сиригэр сылынан биллэрдэ. Онон бу сылларга агроөскуолалар сайдыыларыгар кыах бэриллиэнэ, уолаллыгэр сана суруллуннар: агротехнологиялары киллэрии, агротехнологиялары тэрийии кинилэрэ күүтүлэллэр. Улуустутар 5 агроөскуола уолаллыгыттэн республиканаары агроөскуолаах оскуолалар уолаллыгын хорудуу куонкуруһуттар Амма орто оскуолата 2-с миэстэ, Тэтэй орто оскуолата 4-с миэстэ буоллулар. Бэйэлэрэ дьылга Одьулуун орто оскуолата агропрофилированай оскуола статуһун ылла. Аастыт үөрэх дьылыгар Саха сиригэр агрохамсаһын 25 сылыгар анаан Уйбаан Дроко аатынан Дирин орто агроөскуолатын базатыгар "Реальные возможности агрошкол РС(Я) в условиях модернизации образования" диэн республиканаары конференция үрдүк таһыннаахтык ыытылынна. Маны таһыгар 13 улуустан 26 агроөскуолаттан 200 оҕолоох кыттыбыт ыллар. "Конференция чэрчитинэн бастакы республиканаары "Агроөскуола бастын уонна" куонкуруһа кыайыылаарынан Дирин оскуолатын производственнай үөрэхтэлиинин мастара Николай Дмитриевич Васильев тэриллэ. Сылгата орто оскуолата Бүтүн Россиянаары куонкуруска кыттан, Россия 1000 бастыҥ оскуолаларын ахсааннарыгар киирдэ.

"Маҥчаары сонньуулара" муниципальнай көрүүлэригэ 19 тэлгэн ыытылыннылар. Сиэрдэлэрэ уонна тэриллэлэрэ үөрэх тэриллэлэригэр уонна сайыннарыы сайдыытыгар уолаллыгын ыытыллыбыт. Бу оҕо уопсай ахсаанынтан 54 212,913 тыһячаа солк оскуолаларга, детсадтар иэмэнэ сиригэр көрүллүбүт. Барыта тэриллэлэргэ 5 767,5 тыһячаа солк оборудование киллэрэн турда.

Дорообуйа хаһыстабыла

П.Н. Соколовскайа аатынан улуустаары конкурс бастыыта 10 участоктаары бастыыланнар, 2 врачебнай амбулаторияларга, 11 фельдшерскай-акушерскай пуунналарга, туберкулезнай диспансерларга, Мыҥдаайыыга туберкулезнай оҕо санаторийыгар Бастыыта "медицинскэй эмтиэр эйгэтин", наркологиялаах лицензиялаах 2011 сылтан "фармацевтическая" лицензия ылан уолаллыр. Улуус 172 миэстэлэх оҕо санаторийа. Күнүскү сытар күүйэ ахсаана 36. Дорообуйа хаһыстабылын үрдүк ситиниэх уолаллыгын эрдэҕэр эйгэ туруктаахтык бэлэмнэлиллиэт, уолаллыгар барыннилиэхтэй специалистар, альыс мелиоративнай оборудованиеннаах хаачыстыбалыыт, тыа сирин суолуттан ирдэбилинэ, ыт-томан, ас-уох, тэнгэс-сап сэптиэх таһыанна баар.

Улууска дорообуйа хаһыстабылларыгар 538 киһи уолаллыр, 60 быраас, 244 орто анал үөрэхтээх, 230 альын сүүнүх уонна техуолаһыттар уолаллыр. Быраабылыы хаачыстыбы - 90,0%. Орто медицинскай уолаллыттэриэн хаачыстыбы - 100%.

"Земский доктор" диэн программаҕа 17 эдэр быраас аттыы улуустарга уолаллыр сылдьаллар. "Дорообуйа национальнай быраайдыа" чэрчитинэн уолаллыгынан хаачыстыбаҕа 2013 сыл 11 ый түмүгүнэн сытар бөлүһүнэ - 98,4%, күнүскү сытар күүйэҕэ - 96,5%, амбулаторнай көрүүгэ 99,5%-ҕа туоллан иннэр. Сыл түмүгэр быыстан барыта 100 туоларыгар уолаллыбыт. Быыстан туолуутун кыаллыбыт быраас, дьаһалта уолаллыттэриэнэ хонтуруоллаллар.

Улуус урдугар 395 оҕо тэриллэ, 148 киһи олон туоравта. Торуох иэдэс сыл устата биир таҥна турар, дьиэлэтиэнэ эбилиэн 11 ый түмүгүнэн быыстарыыны кэрдэрүүтүнэн үрдүк.

Бу сылга иккі сыл саҥаларгай масыыныалар кэллилэр. Национальнай быраайдыа чэрчитинэн профилактическай прививканы иэнилиэннэ толору хабылынна. Лаборатория аҥыы оборудованиеннаах, реактыгаранаах хаачыстыбалаах турар. "В", "С" гепатиттарга, ВИЧ-инфекцияҕа анализтар ыытылыллар. ВИЧ-инфекцияҕа 1800 анализ оҥоһулунна, "В" гепатиттаа - 2500 анализтаах 136 киһиэхэ булулунна, "С" гепатиттаа 2264 анализтаах 91 киһиэхэ булулунна. Туберкулезтаах, тирэх ыарыылаах, ардыгы утаҥы бөҕөнньөстэр, декадалар ыытылыннылар. Туберкулезтаах профилактическай көрүү 96,0 %-ҕа туолла.

Одьулуун нэһилиэгэ Урок-Кюөр учаастагар модульнай сана ФАП. Сылгаҥа участковай больница, Одьулуунтан тыас больница үлэҕэ киирдилэр.

Культуура

Культуура эйгэтигэр улуус уҥуоҕун ыытыллыбыт нормативнай-контуруоллуур көрдөрүүлэрин олоҕуран, культуут тэриллэлэрэ муниципальнай сорудаҕынан үлэлэтилэр. Культуурунай-массабай тэрээнинэ бөлүһүнэ 2490-тан туолуута 2165, телевидиэнэй көстүүлэрин харчы бөлүүнэ - 3250,000 тыһ. солк, туолбута 2.920 000. солк, куруһуок, түмсүү үлэтэ: быыстаннымыт 505-тан 10 ый түмүгүнэн туолуута 419-ка тэриллэ. Материальнай-техническай база бөҕөргөөһүнүгэр - 5,062,000 солк, бөлүһүөлэр утаҥа үлэҕэ - 2,789,000 солк, кеслүүлэргэ матыырыйыалынан хаачыстыбы - 1611, 513 солк.

"Создание условий для духовно-культурного развития народов РС (Я)" государственнай программа чэрчитинэн республиканаттан 950,000 тыһячаа солк суумалаах грант кэлэн Кылбат уҥ культуура тэриллэрин материальнай - техническай бөлүһүөлэрэ бөҕөргүүлүүгэ туттулунна.

Аҕаҥ эрдэҕэр сылга культуура эйгэтигэр кэккэ ситиһиэстэри балыстыахтаахтар. Ол курдук, Е.С. Дьячковскай аатын сүгэр Мыҥдаайы Сынньалаҥ киинэ иннэ уолаллыр "Бэлэр суоттар" министиэстэр "народная" аатын сыгэ, Ф.Гоголев аатынан Чыаллаатаары эр дьон народнай хора "Россия үгүлэлэх коллектиэбэ" урдук аатын ылла, онтон таһыннан Дириҥнэри народнай хор тэрүгэммитэ 25 сылын бэлиэтэлэтиллиэт.

Бөлүүрүүскай улуус тэрүгэммитэ 375 сылыгар анаммыт республиканаары ыыаҥха "Дьулуй Б.Тэкэнинэ дьиэрэ тыыннаах туһардаахтана, Саҥаргалыы саҥардаахтана" республика чабырахсыгыттарын "Чугдар оҥуохай", "Тоҕус күрэх", "Чугдар оҥуохай", "Тоҕус тоҥута" тойуохуттар күрэхтэрэ ыытылыннылар. Улуус тэриллэрэ ыытылыннылар. Улуус дьаһалтата хас куонкуруус аайы бириэмэ уонна, устуу ыырай туруоран күрэх таһыгар үрдэтэр.

Спорт

Спорт уонна физическай культуура управлениэтэ 20 үлэһиттээх, сылга улуус бюджииттэн 9 768 492 60 солк. көрүллэн бэлэмнэнэр үлэ тэриллэр.

2013 сылга спорт уонна физическай культуура управлениэтэ үлэтэ-хамнаһа улууска маассабай спорду сайыннарыыга, оҥу тэнэ, Чурапчыга ыытылыбыт национальнай көрүүнэргэ XIX-с "Маҥчаары сонньууларгар" туһулаах ыытылынна.

Улууска уопсайа 34 спортивнай сахта ыытыллар. Оҥу таһыннан 2013 сылга 2000 миэстэлэх "Бөлүүр Уус" стадиэн, А.И.Федотов аатынан 400 миэстэлэх элбэх функциялаах спортивнай комплекс үлэҕэ киирдилэр. Иккі улахан спортивнай объект киирдэ, маассабай спордунан дьарыктанааччы нэһилиэнньо ахсаана 2012 сылга 6347 эбит буоллаҕына, 2013 сылга эмиэ маассабай спордунан дьарыктаабыт киһи ахсаана 6674 тиийдэ.

Сылы устата спорт 19 көрүүлэр нэһилиэктэр иккі арыыларыгар комплексный спартакиада ыытылыбыттыт түмүгэр 2121 киһи хабылынна.

Бөлүүнү ыытыллыбыт 19-с "Маҥчаары сонньууларгар" бөлүүнү улуустут сүүмэрдэммит хамаандата 2-с хоостоох кубогы. Спартакиада 5 көрүүлэр: кыс тардыһыылар, хапсаҕайа, хотугу многоборьеа, саҥаны атлетиэр уонна сиэрэ спордутар 8 чемпионнаммыттыт.

Быччат отдела

Быччат отделын улаатан "Чурапчы улуусун быччата 2012-2016 сс." диэн улуус тус сыалларын программатын сүрүн хайыыларынан ыытыллар.

Бөлүүлэр дьыла "Эдэр ыаллы дьиэлэн хааччайыы" подпрограммаҕа 6 эдэр ыаллыгар үрдүк ыарыылаах ыаллыгар уолаллыр.

Бөлүүнү -Бөлүүрүүскай улуус тэрүгэммитэ 375 сылынан, уонна XIX-с "Маҥчаары сонньууларгар" кэриэс, Саха Республикатын Президиэнэ көмөлөрүнэн уолаллыр тутар этэрээт Чурапчыбыт эрдэх уонна чэбдик буоларын туһугар урдук таһаарыылаахтык уолаллыта Маҥна ЧГФКСИ, Чурапчытаары колледжтан, Одьулуунааары 14 №-дээх профессиональнай лицейтэн уонсайа 96 устудьуук уолаллан, сайыны туһалаахтык атаардылар.

Чурапчы улуусун быччатын фермэ тэрдэс тэсүүлүн үрдүк таһыммаахтык ыаста. Форум түмүгүнэн "СахаСелиэр" диэн республиканаары быччат формуларбастыыт быраабыстардаах быччаттарбыт кыайыннылар.

Дьиэ кэргэн уонна оҕо-аймах салаата

"Чурапчы улууһа (оҥорокуона)" МТ дьаһалтатын дьиэ кэргэн уонна оҕо-аймах дьыалатын салаата ыытар үлэтэ, "2012-2016 сс. Чурапчы улууһун дьиэ кэргэттэригэр уонна демографическай балаһыанньаны сайыннарыы стратегията" туһ сыалларын программа чэрчитинэн ыытылыр.

Саха Республикатыгар 20 тэсүүлүн ыытылыр «Ийэ Күнэ» Чурапчы улууһугар үрдүк таһыммаҕа ыытылынна. Ол курдук, "Олоҥхо сонньуура" уус-уран оҥоһуктарга бөлүстэлэнэ, 3 эйгэтэр гитиис ааттаах оҕолоох дьиэ кэргэн "дьиэ түүннэ аҥыыллар бэлиэлэр, туттарыы, "Ийэ кэскиэтэ" улуустаары ыраах куонкуруттарга буоллулар. Чурапчы улууһун 2 чулуу иҥэмнэригэр 50 000 солк суумалаах Прасковья Борисова аатынан бирэмийэлэри, иккі оҕолоох, эйгэр анаммыт бастыҥ уруулэрэ бэлиэлэнэ Галина Гаврилова Одьулуун) тутардылар.

"День семьи и верности" Россиятаары тэрийэр хамыыһыйа бэлиэрдэтиэнэ 4 оҕолоох туруоттаах, общественнай туһалаах ыаллар иитиэхтэрэ таһаарбыттарынан, 25 эйгэтэр оҕолоох сылбиирдэ оҥорбуттарынан уонна билиэнэ туруулаах хоруутэ-истиэтэ суох хаалбыт оҕолоох ыаллаҕа Раиса Петровна, Андрей Николаевич Кириллиннэр (Болуур нэһ.) "За любовь и верность" медалынан наҕараадаланнылар.

Чурапчы улууһун ветераннарын Сэбиэтэ

Бүтүүнү күннэрэ туруулуна улууска 5647 пенсиэнэр, ол ааттан 8 сэриилэ ыытыллаҕа, 13 сэриилэ ыытыллыахтарын оҥороболлоро, 318 тылы ветераннара, 2517 улэ ветераннара, 193 Хотугу кэбиэрэлүүгэ ыытыллыахтара, 1 политическай репрессированный, 1 ПО "Маяк" диэн ветераннара, 23 сэриилэ тулаайахтара, 36 бойобуой дьайыылар ветераннара, 383 инвалидтар пенсиэнэрдэр олороллор.

Аастыт сылга эмиэ Россия Президиэнэ уураахын толорутта "Ветераннары олорор дьиэлэрэ хааччайыыта" улэлэлэрэ ыытыллыбыт. Улуустан тыыл, улэ ветераннара ол иннигэр Хотугу кэбиэрэлүүгэ ыытыллыахтара уонсайа 314 ветераан, ол иннигэр 123 кэбиэрэлүүгэ бүтүннү күүгэн уулуннуо турыллар.

Хотугу кэбиэрэлүүгэ 71 сылыгар анаатах Эдьигээн улуусуттан 6 киһилээх делегация бара сылдьыыта уонна 7 киһилээх делегация Эдьигээн улуусуттан Хайахсыт эрдиэхэтэр, Чурапчы нэһилиэгэр "Кутуруган уонна иҥэбуолуук" кунуттар кыттыбыт ыллылар.

Улуу Кыайыы 70 сылын кэрсе, улууска 2013-2015 сылларга туоратах былаан бэлэмнэнэ.

Социальнай хаалтаа управлениэтэ

Чурапчы улууһун социальнай хаалтаа управлениэтэ үлэтин сүрүн хайыыларынан РФ уонна СР сокуоннарынан көрүлэр нэһилиэнньэ социальнай намыгэллаах буолуутун хаачыйыы буолар. Бүтүн кунна управление 32 үлэһиттээх, кинилэр таһыннан 22 үлэһиттээх саастарын сита ылык оруолун реабилитациялыыр кинн үлэлии-хамсыы сылдьар. Бөлүүнү 15 миэстэлэх, ыарахан туболоҕо туболоох оруоларга, тэрэппүт бырааба күүстүүлэммит ыаллар оруоларга улахан хамнату, ейебулу оторор.

Аралаах хайыстанан нэһилиэнньэни социальнай намыгэллаах буолуулаарын хаачыйан управление ыытыр 2013 сыл устата барыта 227 732 885,76 солк үп улуус нэһилиэнньэтигэр кэмнэтэр эдэлыстаах социальнай хомо бөлүһүнэн тэрийиллиэхэ. Бу ааттар аралаах чистиэнэлэргэ 89 358 448,63 солкуо көрүлүннэ.

Тыа сиригэр олорор ыаллар улэлэн хааччыллыыта мэтэрдүнэн, ыаллар дьиэлэрэ хамсыыннарыллар. 2012 сылга саҥа социальнай программа олоҥо киирбитэ. Бу программа ыаллар туруктаах буолуутуттар, бойотта дьарыктаахтан, улэлэлэн хотерилиэхтэ баланьыыстыын тупсарыныыларга социальнай контракт бөлүһүнэн государственнай кэмэ оторон ыыах буолар. Бөлүх социальнай контракт уопсай суммата 5 907 912 солкуобай буолла. Маны барыта 83 сайабылыанна туспутуттан 57 ыал киирэн улэлэн эрэллэр.

22 тыыл ветераннарын дьиэлэрин аремуестуор 600 000 солкнаах харчы көрүлүннэ. Сылы устата 161 киһи "Улэ бэлэҕэ" бэлэхтээх аатыы ылылыллар.

Республика Правительствотын алтынныы 28 күнүгэр 361 №-дээх дьаһалынан кыра дьиэлэлэх ыаллар киирэн систематтан кистиини хомуйуута 5 002 000 солк аҕырыстаах государственнай кэмэ бөлүһүн улуустут 54 ыаллар тиийдэ.

Пенсиэннай фонда

Улууска 3-с квартал түмүгүнэн барыта 5805 пенсия ылааччы баар. Орто пенсия улуус урдугэр 12000,53 солк (быыстыыр ыаллаҕа - 10952,05 солк) таҥнаста. Иккі ааттан кырдьаҕыныы улэ пенсиэтэ ылааччы 4281 киһи ылар, орто пенсиялара 13504,66 солк, ыйаалыгынан улэ пенсиэтэ ылааччы 380 киһи, орто пенсиялараан ыаллаҕа 9544,22 солк, иитэр иҥиилэрин сүгэрбит 323 оҕо ортотунан 5673,87 солк пенсиэнэ ылаллар. Гособеспеченнаах 821 пенсия ылааччы баар. Иккі ааттан 811 социальнай пенсиэнэ ылааччы (иитэр иҥиилэрин сүгэрбит оҕолор, ставка суох инвалидтар), орто пенсиялара ыаллаҕа 7608,93 солк, 4 армиэҕэ сылдьан инвалидыт буолан кэлбиттэр, 4 федеральнай госслужащалаахтар, иккис пенсиэнэ ылар 8 сэриилэ ветераннара, 4 армиэҕэ сылдьан ааспыт оҕолоохтор улэлэнэ турдаллар.

Дьиэлэнэн буолуу кинэ

Статистика көрдөрүүнэн, улэлэнэр кыахтаах киһи ахсаана 64 киһиэхэ эбиллэ, улэтэ суох киһи ахсаана 175 киһиэхэ аҕыйаата.

Аҥысынны 1 күнүгэр туруулуна кыан Дьаҥыстаах буолуу кинигэр 160 улэтэ суох турар, биир улэ хоостэнигэр 3,8 киһи тиэнэр (коэффициент напряженности на рынке труда)

Улэлэнэ турар дьон аҕыйах сүрүн бириинсипэлинэн Дьаҥыстаах буолуу кинигэр сана ирдэбилинэн улэлэнэ турарга хамнас ыспыраапыата ирдэнэнэ буолар. Бу ыспыраапыаны улэлэн буолуттары ыраатыыт, улэлэн сылдьыбыт тарилгалэрэ эстибит, атын сиргэ нэһиэн кэлбит дьон ыыталара уустуга буолар.

Дьаҥыстаах буолуу кинигэр 11 ый устата 1090 киһи улэлэнэ турар кэлбэта бэлэмнэнэн, ол иннигэр 14-тэн 17 диэрэк саастаах 331 оҕо, 18-тан 29 диэри саастаах 702, 29-тан оҕо саастаах 396 киһи. Дьаҥыстаах буолуу кинигэ 623 киһиэн (56,7%) улэлэр киирдилэр, ол иннигэр 551 киһиэн бастаах улэ кэнниттэн хаалбыйдар, 72 киһи постоянный улэлэр киирдилэр.

Чурапчы улууһун эпидемиологическэй отдела

2013 сыл түмүгүнэн эпидемиологическэй отделлар барыта 171 оҕо уонна турар. Ол иннигэр 105 туберкулезтаах уонна тэрэппүтүн көрүүтэ суох хаалбыттар, 46 тэрэппүттэрин себулаҥнэриэн эпидемиологическэй бөлүстибит оруоллар. Бу сылга тэрэппүтүн көрүүтэ суох хаалбыт 28 оҕо уонна ыыппыыта. Ол иннигэр 8 оҕо иннэ, 15 оҕо эпидемиологическэй уонна гигиеническэй отделлар, 5 оҕо приемнай дьиэ кэргэнэ бэриллэ.

Бэрэлгэ бу сылга сокуоннай сайыстарын сита ылык оруолор бырааптарын уонна интэриэстэрин намыгэллэр иннэтэн 10 гражданскай дьыала сегоҥуоҕан суукка ыыппыллыбыта, 14 хотуубунай, гражданскай дьыалаҕа кыттан оскуолаҕа сааһын сита ылык оруо быраабын намыгэллэрин ыытыллыбыта. Ол түмүгэр 4 киһи тэрэппүт бырааптан быыстыбыта, 1 тэрэппүт бырааба хааччыллыбыта. Эпидемиологическэй уонна гигиеническэй дьыаланы хааччыллыыта 14 саастарыттан уоҕэ оруолор учуотка ылылларга, маныыс учуотка турбут оруолор ахсаанын бөлүүнү туруунан 34 киһиэхэ тэҥнэтэ. Бөлүүнү тулаайах оруолорго анаан толору хааччыллыыны 8 квартиралаах дьиэ туруулаан олохо киирдэ уонна 3 толору хааччыллыылаах квартира атыылаһыллан, барыта 11 тулаайах киһи дьиэнэн хааччыллыта.

Россия ИДьМ "Чурапчытаары" муниципалитеттар икки арыыларыныыы отделы

2013 сыл 11 ый түмүгүнэн улуус урдугэр буруй уопсай ахсаана 169 буолла, ол эйгэтэр 14,7 % эйгэтэ (143), ол иннигэр быр уонна улахан быр көрүүлэх буруй ахсаана 29, ол эйгэтэр 3,6 % тэриллэ (28). Личнэй туһуламмыт буруйу оҥоруу 3,9% эйгэтэ, ол эйгэтэр 53-тан 51-гы диэри. Ол иннигэр кинини олоруу -33,3% аччаата(2-тан 1-эх диэри), дорообуйаҕа орто быр эмиэрэнэнэ оҥорбан оҥорбутун буруйун ахсаана 20-тан-26-ҕа диэри улаатта (30,0%). Дорообуйаҕа чэпчэки эмиэрэнэнэ оҥорбан оҥоруу 300,0% үрдэтэ. Бас билиэх туһуламмыт буруйдар 11 ый түмүгүнэн 20,0% үрдэтиллэр, ол иннигэр куруук буоларын курдук упруулар 6,5% (59-тан 64-кэ диэри), туруулуннэнэн 300,0% (1-тан-4-кэ дьыл үрдэнэ), хаалбыан 3-тан 4-кэ диэри улаатта (33,3%). Атын дьон малын-сатын ахчаларын сыыллаах саба түһүү быыстыыр суох эйгэт буоллаҕына, бөлүүнү 1 буруй болыоннаах. Масыыныаны кэнсүлэ суох бас билиэх 4-тан 7-ҕа диэри үрдэтэ (75%). Суол бырааптыыр уонна транспорт сиригэр тэбиллэр туһаныы кэнсүлэ бөлүүрүнэнэ аччаата, ол эйгэтэр 5-тэн 3-кэ дьыл түстэ 11 ый түмүгүнэн сокуоннай сайстарын сита ылык оруолуттан уопсайа 3 буруй оҥоһуллубута. Бөлүүрүнэн 2012 сыл 11 ый түмүгүнэн сокуоннай сайстарын сита ылык оруолуттан 0 буруй оҥоһуллубута. Оҥорбут буруйу эрдэлэ уопсай бөлүүрүнэнэ бөлүүрүнэнэ 0,3% үрдэтэ (76,0% - тан 76,3%-кэ дьыл). 11 ый түмүгүнэн дьиэр-уонна айдаарын, куотуоннаах барыта 168(183) киһи админ-эстрэтэннай эпизэнэ тэрдэлэнэ, общественнай миэстэлэр арыыларын 54 (101) киһи, итиннэ сылдьан 535(747) киһи Россия ИДьМ "Чурапчытаары"-муниципалитеттар икки арыыларыныыы отделлар аралаллыннылар.

ЭҺЭРДЭЛИИБИТ!

Күнү "Кыталык" үөйүөммүтүн, сэбиэдиссэйбитин ***Варвара Петровна ПУДОВАНЫ,*** *барыы үлэлиттэри үбүлүөйдээх дьаҥ күннүгүнэн иитиллик-истинник эҕэрдэлиибит!*

Кэнээри ыччаты иитиллиэ кыаммыыгыт, бэриниллээх үлэлит иһин махтанабыт. Эйиэхэ сыраҕаах үлэлит үрдүк таһаарыылаах, санаатан сонун дабайыылаах буоларыгар баҕарабыт. Саҥаабыкыт сатаннын, торумнаабыкыт туоллун.

"Кыталык" дэтсаллыт
Кыталык кэриэтэ
Үөһээнэн кыыраба көтөннүн,
Кэнээри ыччаллыт кэскилин
Туоһаа дуу курдуктуун!

Эҕэрдэни кытта "Кыталык" үөйүөммэн тереппутэрэ.

***

Күнү кэргэммин, аҕабытын, эҥээбитин ***Михаил Илин ДИОДОРОВЫ*** *55 сааскын туолар үтүө-мааны күннүнэн иитиллик-истинник эҕэрдэлиибит!*

Баҕарабыт күнү кинилбитигэр үтүмэн үгүс уоруну, уостубат иҥиҥну-быйаны, чэгиэн дорообуйаны. Саҥаабытын сатаан, торумнаабытын туоран истин диэн алгыыбыт. Байыаҥ истиҥ таптальын, кэмэн, ийэбутун иһин дириҥ махтанабытын тиэрдэбит.

Эҕэрдэни кытта кэргэнин, оҕолоруҥ, куттуктуҥ, сиэннэриҥ.

***

Күнү кыыспын, эдьиийбитин, Сыланнаабы "Сулусчаан" үөйүөммэн методиһын ***Светлана Васильевна ПЛАТОНОВАНЫ*** *"Саха Республикатын үөрэхэрилиитин туйгуна" аат иҥэриллибитинэн иитиллик-истинник эҕэрдэбитин тиэрдэбит!*

Баҕарабыт олоҕун эссе да чаҕылхай буоларыгар, сулуҥун ааҕыллыа буоллун, дьолу, дорообуйаны.

Эҕэрдэни кытта ийэн Марфа Афанасьевна, бары биирэ тереебуттэриҥ дьиэ кэргэттэрэ.

***

Күнү баптыбын, эдьиийбитин, күн-күбэй ийэбитин, эйэҕэс эбээбитин, Сылаан нэлимиэгин аҕаастаабун ***Татьяна Софроновна АРЕПИНАНЫ*** *65 сааскын туолбут сарыыраах күннүнэн иитиллик-истинник эҕэрдэлиибит!*

Бу кэрэ оттоох-мастаах, чаҕылхай күннээх Орто дойдуга оҕоларуҥ, сиэннэриҥ, кэргэниҥ Валерий Афанасьевич таптальларыгар биэнэн, дьаллоохтук олороргуттан үөрэбит. Эйиэхэ уонна эн дьиэ кэргэннэн Айыы араначчылаатын, күн күүтэ кэмускэттин.

Эҕэрдэни кытта Намтан Клавдия Устиновна, күтүөтүн Василий Кузьмич Колесов, биирэ тереебуттэриҥ дьиэ кэргэттэрэ.

***

Күндутук саныыр баптыбын, эдьиийбитин, эбээбитин ***Акулина Ивановна ДЬЯЧКОВСКАЯНЫ*** *ааҕыйдаах үбүлүөйүгүнэн, "Дорообуйа хаһыстабылын туйгуна" саты ылбыккынан эҕэрдэлиибит!*

Оҕоларыҥ уруулэриҥэн эссе да ҥиҥнэр чөл, дорообай олоруоҕар баҕарабыт. Махтанабыт субэҥиһиҥ, күүс-көмө, дуоба-хахха буоларгынан.

Эҕэрдэни кытта эдьиийиҥ, быраатыҥ, кийиитиҥ, Дьокуускайтан сиэннэриҥ, Уус-Алдантан Дьячковскайдар, Мыҥдаҕаайыттан Захаровтар, Гермогеновтар.

КӨННӨРҮҮ

В положении "О налоговой политике по местным налогам МО "Хатылыгнаскай наслег" Чурапчинского улуса (района) РС(Я)" решении № 59 от 22 ноября 2013 г. тридцатого Совета депутатов МО Хатылыгнаский наслег в абзаце 1 пункта 4 статьи 7 раздела 1.1. "Земельный налог" слово "до 20 февраля" заменить словом "до 1 ноября"

***

"Саҥа олох" хаһыат сэтинньи 28 күнүгэр 2013 сылгы Положение "О налоговой политике по местным налогам МО "Чурапчинский наслег" 7 остатыйа 4 пуунун аанньык кэннэрэн ааҕыллыыр "Физические лица, уплачивающие налог на основании налогового уведомления по итогам налогового периода, уплачивают до 1 ноября года, следующего за истекшим налоговым периодом".

В связи с скоропостижной кончиной горячо любимого мужа

МОИСЕЕВА Виктора Александровича

выражаем глубокое соболезнование Моисеевой Таисии Михайловне.

Коллектив профсоюз Чурапчинской СОШ им. С.А. Новгородова, Павлова Т.В.

БИЛЛЭРИИЛЭР / ОБЪЯВЛЕНИЯ

Уйун большоохо квартира куоратыныгын Нидьилиэ уул, 2. **Тел: 8-967-912-44-20.**

***

Услуга такси по маршруту Тюмэт-Аллаҥ-Нексюгэй-Бөлөҕөнчөк. **Тел: 733-221.**

***

В связи с утерей считать недействительным паспорт на имя Саввонова Константина Дмитриевича.

***

Открылся новый отдел ОПТИКИ. Новогодняя АКЦИЯ "Купи очки, получи подарок". Выгодные очки водителя (антибликовые, антитуманные, антифары). **Наш адрес:** Чурапча, ул. Ленина 22, магазин "Каскад". Приходите. Покупайте. Мы Вас ждем!!!

***

Объявление о ценах на продукты питания в магазинах "Дэбаан+":

Сахар 5 кг - 250 руб, сахар 10 кг - 500 руб, сахар 25 кг - 1200 руб, мука 1 кг -27 руб, мука 2 кг - 55 руб, мука 25 кг - 660 руб, "Сайан Голд" 0,820 - 73 руб, "Сайан Голд" 1 л - 78 руб, крупа рис 1 кг - 45 руб, макарона 1 кг - 120 руб, котлеты/м 1 кг - 180 руб, сельдь сл/м 1 кг - 58 руб, "Сольо кремы" - 75 руб, молоко "День" 1 л - 52 руб, яйцо 10 шт. - 70 руб, мороженое в стаканчиках - 10 руб, (1 коробка - 240 руб.), майонез "Кальве" - 28 руб, "Кока-Кола" 2 л - 88 руб, кормосмесь для свиней, КРС 50 кг - 780 руб, комбикорм для кур 40 кг - 900 руб., туалетная бумага "Набережные Челны" - 16 руб. и мн.др. по низким ценам. Приходите, покупайте. **Ждем Вас по адресам:** ул.Комсомольская,14 и ул. Ордженикидзе, 2. **Кт: 41-061,** а также предлагаем услуги по распиловке мяса. **Кок. тел: 8-961-868-20-09.**

Скоро, скоро Новый год! Спешите сделать детям сладкие подарки! Ведь сладкие конфеты – это символ детства и новогодняя традиция, которая дарит радость, счастье и ощущение чуда! Магазин "Дэбаан+" принимает заявки на наборы конфет от населения, МОУ и МДОУ.

Тел: 41-061.

АКЦИЯ ТЕЛЕКАРТА - ВОСТОК В КАЖДОМ ДОМЕ

все федеральные каналы бесплатно!

Комплект ТЕЛЕКАРТА -HD до 120 каналов в 2014 году

втч. каналы НВК САХА и САХА 24 - 8000 рублей.

Комплект ТЕЛЕКАРТА -SD до 80 каналов в 2014 году

втч. каналы- ОХОТА и РЫБАЛКА - 6000 рублей.

САМ модули - для приема спутникового ТВ ТЕЛЕКАРТА HD для новых телевизоров LG -5000 р.

Телекарта ВОСТОК лучший подарок к Новому году!

Заявки: +7-914-100 34-52. +7-964-428-51-28.

ПЕРЕЧЕНЬ государственных и муниципальных услуг, предоставляемых на базе ОСП ГАУ "МФЦ РС(Я)" по Чурапчинскому району

на 30.11.2013г.

Код услуги	Наименование услуги	Уполномоченный орган организации
	Услуги сферы земельно-имущественных отношений	
III.1	Предоставление земельных участков для ведения личного подсобного хозяйства, находящихся в муниципальной собственности или государственная собственность на которые не разграничена на территории МР «Чурапчинский улус (район)»	Муниципальная автономная организация «Комитет по управлению имуществом муниципального образования «Чурапчинский улус», ул. Ленина, 41, тел. 4-19-44 Ф.Н.Ноговицына Сергеевна
III.2	Предоставление земельного участка для строительства, находящегося в муниципальной собственности или государственная собственность на которые не разграничена на территории МР «Чурапчинский улус (район)»	
III.3	Постановка на государственный кадастровый учет земельного участка из земель, находящихся в муниципальной собственности или государственная собственность на которые не разграничена на территории муниципального образования МР «Чурапчинский улус (район)»	
III.4	Предоставление земельного участка, находящегося в муниципальной собственности или государственная собственность на которые не разграничена на территории МР «Чурапчинский улус (район)»	
III.5	Выкупа земельного участка, находящегося в муниципальной собственности или государственная собственность на которые не разграничена на территории МР «Чурапчинский улус (район)»	
III.6	Передача земельного участка, находящегося в муниципальной собственности или государственная собственность на которые не разграничена на территории МР «Чурапчинский улус (район)»	
III.7	Изъятие земельного участка, находящегося в муниципальной собственности или государственная собственность на которые не разграничена на территории МР «Чурапчинский улус (район)»	
	Услуги социальной сферы	
С.1	Государственная (муниципальная) услуга по приему граждан в общеобразовательные организации на территории города (района)	Отдел Управления ГАУ "МФЦ при Правительстве РС(Я) по Чурапчинскому району", ул. Кулаковского, 1, тел. 4-20-07 Андреева Марфина Гаврильевна
С.2	Государственная (муниципальная) услуга по организации предоставления общего образования	
С.3	Государственная (муниципальная) услуга по выдаче копий приказов о зачислении, переводе, отчислении из общеобразовательных организаций	
С.4	Выдача справок, выписок из похозяйственной книги населения гражданам по месту жительства	
	Услуги сферы информационных технологий	
И.1	Выдача справочных сведений, выписок, копий предоставляемых в порядке ознакомления с документами, связанными с выполнением государственных и муниципальных заказов в рамках исполнения на территории РС(Я)	Министерство транспорта и дорожного хозяйства РС(Я), ул. Ленина, 22, тел. 8(4112)42-11-31 Виноградова Елена Викторовна

Уважаемые жители Чурапчинского улуса! Поздравляем Вас с наступающими новогодними праздниками и приглашаем воспользоваться услугами Многофункционального Центра по предоставлению государственных и муниципальных услуг в сфере земельно-имущественных отношений и социального обеспечения, а так же предпринимательской деятельности (выдача разрешений или переоформление разрешения на перевозку пассажиров и багажа легковым такси). Подробности об условиях и порядке предоставления услуг у консультантов.

Ждем Вас по адресу с. Чурапча, ул. Октябрьская, 17 В. Кок. тел. 41-005.

Кэриэстэбил

ТЫЫННААХПЫТ ТУХАРЫ УМНУОХПУТ СУОҔА

Күнү өрөт **ЕРМОЛАЕВ Василий Николаевич** бу дойдуттан барбыта 2014 сыл тохсунньу 3 күнүгэр үс сылын туолар.

Васёк 1967 сыл от ыйын 12 күнүгэр Чурапчыҥа биһиги дьиэ кэргэнигэ бастакы оҕонон күн сирин көрбүтэ. Төрууруттэр төбөтүттэр травмалаах этэ да, бэйэтин сиэстэрэ өрөлоруттан хаалсыбатаҕа, биирдэн туола илдьитэ хаамыта, эрдэ санаарбыта. Мангнайы өр, таптаппаах сиэн буолан иҥэ, аҕа, аҕаа, эбэ, аймах таптальыгар улаатыта. Аҕатынан Николай Васильевичтыын миитин быраас үөрэҕэр үөрэттэрэллэр. Дьокуускайга көҥүл кирбиттэрэ. Онтон ыла үөрэхтээх бүтэрэллэр, 1975 с. диэри, маҥнайгы кылааһы куораҥка үөрэппэтэ. Сайын Дыриҥнэ эбэлэригэр-эһэлэригэр, арыт Кыстанахха аҕата бултуур кэлиэгэр, сир аһын астыырбытынан эдьиийбин ахха сыныаллыыра.

Мин үөрэхпин бүтэрэн, Чурапчыҥа аттаан кэлиэхпиттэн Чурапчыларгы оскуолатыгар нуучча кылааһынан үөрэппитэ 1977 сылаахха оскуолаҕа переменаҕа сүүрэ-кө сылдьан, өр аньыан охторон, төбөтүгэн остуолбаҕа баран түспүтэ, өйүн сүтэрбэтэҕэ диэбиттэрэ. Ол гынан баран, сыл курдуҥан ый үс сүүрэр буолбута. Өр невролог эмтэтэ сатаабыппыт, онтолорго МРТ, томографическай снимок оторор аппаарат суоҕа. Кэнники Красноярскайга көрдөрбүппүтүгэр төбөтүн иҥиэхэ дабылыанньата үрдүгүн, аастаҕын эмиттэрэ.

Васёк кыра эрдэҕиттэн эйэҕэссайаҕас, аһыныгас, аҕатын курдук көрүдьүөс тыллаах-өстөөх өр буола улаатыта. Музыкальнай дьоҕурдаах, үчүгэйдик ыллыыра, баянна оонньуура. Оскуола кэнниттэн Дьокуускайдааҕы культпросвет училищеҕа киирбитэ. Баян отделениетын 1989 сылларааҕа Махтал суруктаах бүтэрбитэ уонна Одьулуунньаҕы Сылгылаах кинигэ методист-организаторынан үлэлэбитэ да, ыарыыта бэрдэн тохтообута. Биилэр-көрүүн баралаах буолан, кинигэ, сурунаал, вырезка мунньара, биллиилээх дьону, артыыстары, байыаннай полководецтары, үлэһиттэри сэнээрэрэ. Кини ыалдьыбын диэн саныыбын түөрбөтэ, үлэ буолан сатыыра: почтальоннаан, харабылдаан, концуктордаан да көрбүтэ.

Кэпиисэ сылларыгар цифровой хаартыскаҕа дьарыктаан, баһылаан, үрдүк хаачыстыбалаах гына оторуоро, уруулаҥа, үбүлүөйдэргэ хаартыскаҕа түөрэҥ дьоҥҥо болҕох оторуорун астыыра. Эйэтэ Нестерев Александр Кузьмич 100 сааһын туолбутун өйдөбүнньүк хаартыскаҕа түөрүччүлэрбитин кыллаҥан туран, буклет оторбута. Кыра эрдэҕиттэн Дьокуускайы олус сөбүлүүрэ, пенсиэтын мунньан, сүүрэн-көтөн бэйэ хостоох мас дьиэ атыылаһан быраатыгар үөрүнэллэригэр, айымахтара дорообуйаларын көннөрүнэллэригэр, кэлэллэригэр-барыллаарыгар миэхэ күүс-көмө буолбута. Быраатыгар истиэнэх сыныаннаһара, чөл олоҥ тутуһуллуоҕуттан этэҥэ, ырдьыгар Арыгыына, табаҕа олох сөбүлэбэт этэ. Миэхэ ыһаллаабын тэҥнэ үллэстэрэ, көрө сылдьан баарбын-суохпун быһааран атыыласпыт буолбаппыт. Миигин наар сыныьтар бааллаҕа, биирдэ олоррбор ыйыталаан. Оо, өрөм барахсан саҥатахпына сүрдэҕим ыалдьар, соруоҕхсуйар!

Өрөм, убайбыт кэрэ утуо мессуона, кини ыраахтаах, курдук биһиэхэ уҥнуллуо суоҕа. Мэҥэ халлаантан аанньал буолан, кэрэ-хараҥа, араначчылыы сырыт! Быдан дьылларга быраһаай!

Ийэтэ, быраатарын дьиэ кэргэттэрэ, айымахтара.

Мыҥдаҕаайы нэһилиэгэ олохтоох

ДЬЯЧКОВСКАЙ Гаврил Гавриильевич

ыарахан ыарыытыттан олохтон туораабытынан кутурҕаныы тиэрдэллэр.

– Дьячковский Гаврил Гавриильевич олохтон туораабытынан ыаллыыбыт, Мыҥдаҕаайы участковай бааньыатын үлэһиттэрэ Павлова Прасковья Гавриильевнаҕа улуустааҕы кинэ бааньыа саалатаҕа, профкома, Мыҥдаҕаайы улаатковай бааньыатын коллектива.

– Дьячковский Гаврил Гавриильевич олохтон туораабытынан ыаллыыбыт, Чаҥыр нэһилиэгэр олорор Софронова Ульяна Гавриильевнаҕа, сиэннэриэгэр Лилиэҥа, Шураҕа, Петяҕа, Коляҕа, сиэн кутуйахтарыгар Женяҕа, хос сиэннэриэгэр Арсениҥа уонна ыаллара Даниловтар, А. Феофанова, П. Васильева.

Редактор - директор: А.А. ЗАХАРОВ.
Эппиэттиир секретарь, сурук отдела – Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
Экономика, спорт, тыа хаһаайыстыбатын отдела – А.М. СЛЕПЦОВ.
Корректор – В.Н. ПЕТРОВА.
Верстальщик – Л.К. ПОПОВА.
Бэчээттээччилэр – Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ, С.А. ПАВЛОВ.

Тэрийэн таһаараачылар: СР Правительствата, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Роскомнадзор СР управлениетыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нуомэр – ПИ №14-0238.

Саҥа олох

Автор сурукпар этиллэр санаа редакция позициятыгар маҕдьы сөп түбэһэр буолбатах. Сурукка ыйыллар чахчылар кырдьыктааҕыларыгар эппиэтэйиэ автор туспа бэйэтэ сүүрэр.

АДАРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sahaolok@mail.ru

Бэчээккэ сакаас: № 191-192 (10810-10811). Тираж 1639. Хаһыат сыаната: 10 сомн.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэриллиннэ: 16 ч 00 м. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 20.12.2013 с. офсетка бэчээттэнэн. Адарыыта: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекса: 54907. Хаһыат кэҥэлэҕэ устэ: олтуоруннуккка, эппиэрэ уонна субуотаҕа тахсар.